

Asia Teoskappaleen kuvaaminen

Hakija A

Annettu 7.1.1987

Tiivistelmä *Tekijänoikeuden haltijoilta saatu lupa museon omistaman teoskappaleen kuvaamiseen ei ole riittävä, vaan museolla teoskappaleen omistajana on oikeus asettaa kuvaamiselle ehtoja. Salliessaan teoskappaleen kuvaamisen teoskappaleen omistaja, tässä tapauksessa museo, voi asettaa ehtoja valokuvan käyttämiselle. Valokuvaajalla on tekijänoikeuteen rinnastettava oikeus teoskappaleesta ottamaansa valokuvaan. Museolla ei ole oikeutta käyttää valokuvaajan ottamaa kuvaa ilman tämän suostumusta.*

SELOSTUS ASIASTA

Valokuvaaja A on 7.3.1986 päivätyllä kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa museoiden omistamien taideteosten valokuvaamiseen liittyvistä kysymyksistä.

Lausuntopyynnöstä ilmenee, että A on kuvannut lukuisia museoissa olevia taideteoksia eri julkaisuihin. Vakiintuneen tavan mukaan on kuvauslupa pyydetty teoksen tekijänoikeuden haltijoilta ja museolta. Kuvaamisen yhteydessä on kuvan käyttötarkoitus ilmoitettu ja museolle on maksettu korvaus henkilökunnan ajan käytöstä kuvaustilanteessa. Mikäli valokuva on julkaistu uudelleen, on ennen julkaisemista otettu yhteys asianosaisiin ja aikaisemmin otetun valokuvan käytöstä on maksettu uudelleen korvaus museolle.

Lausuntopyynnössä todetaan edelleen, että Helsingin kaupungin taidemuseo on nyttemmin vaatinut valokuvaajan museon omistamista taideteoksista ottamia dia-originaaleja ja negatiiveja haltuunsa.

Ennen lausuntopyynnön käsittelemistä on tekijänoikeusneuvosto varannut Helsingin kaupungin taidemuseolle tilaisuuden vastineen antamiseen lausuntopyynnön johdosta. Taidemuseo ei ole käyttänyt varattua tilaisuutta hyväkseen.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeuslain (jäljempänä TekijäL) 2 §:n mukaan tekijänoikeus tuottaa yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin. Kappaleen valmistamista on esimerkiksi teoksen valokuvaaminen. Tekijänoikeuden haltijan oikeus liittyy teoksen abstraktiseen luonteeseen.

TekijäL 25 § sisältää säännöksen siitä, mitä oikeuksia siirtyy teoskappaleen luovuttamisen yhteydessä. Kun tekijä on luovuttanut toiselle kappaleen taideteoksesta tai teos on julkaistu, saadaan luovutettu kappale tai kappaleet, jotka julkaiseminen käsittää, edelleen levittää ja teosta näyttää julkisesti.

TekijäL 27 §:ssä on nimenomaisesti todettu, että teoksen kappaleen luovutukseen ei sisälly tekijänoikeuden luovutus. Tilauksesta tehty muotokuva poikkeaa pääsäännöstä sikäli, että sen osalta tekijä ei saa käyttää oikeuttaan tilaajan tai hänen leskensä ja perillistensä suostumuksetta.

Teoskappaleen omistusoikeus ei siis sisällä tekijänoikeutta, ellei siitä ole teoskappaletta luovutettaessa erikseen sovittu. Teoskappaleen omistaja voi TekijäL 25 §:n sallimissa puitteissa määrätä omistamastaan teoskappaleesta. Omistusoikeus taas määräytyy muiden kuin tekijänoikeudellisten säännösten nojalla. Omistusoikeuteensa vedoten voi teoskappaleen omistaja kieltäytyä esimerkiksi näyttämästä teoskappaletta julkisesti.

Taiteilijan yleistä luoksepääsyoikeutta sen jälkeen kun hän on luovuttanut teoskappaleen omistusoikeuden ei ole voimassa olevassa tekijänoikeuslaissa turvattu.

Oikeuskäytännössä on kerran otettu kantaa tekijänoikeuden haltijan oikeuteen nähdä teoksensa ja valokuvata niitä sen jälkeen kun hän oli luovuttanut omistusoikeutensa teoskappaleisiin. Ratkaisussaan korkein oikeus (KKO 1976 II 51) toteaa, että teosten luovutus oli käsittänyt taiteilijan siihen astisen tuotannon pääosan. Tästä syystä yhteyden säilyttäminen teoksiin olisi ollut taiteilijalle hänen taiteilijan toimintansa jatkuvuuden ja sen kehityksen kannalta erityisen tärkeää. Korkein oikeus katsoikin, että teosten omistusoikeuden siirtyminen ei ollut saattanut estää taiteilijaa toteuttamasta tekijänoikeuttaan teoksiin valokuvaamalla niitä ja taiteilijalla olisi ollut eläessään tuollainen oikeus. Taiteilija oli kuitenkin kuollut ennen korkeimman oikeuden tuomion antamista. Oikeudenomis-

tajilla ei katsottu olevan taiteilijan henkilöön liittyvään seikkaan perustuvaa tarvetta säilyttää yhteyttä taiteilijan tuotantoon.

Seuraavassa tekijänoikeusneuvosto selvyiden vuoksi toistaa ennen vastausta lausuntopyynnössä esitetyn kysymyksen.

1. Mitkä ovat museon omistajanoikeudet taideteoksiin?

Museon oikeudet omistamiinsa teoskappaleisiin ovat samat kuin yksityisen henkilön, ellei teosta museolle luovutettaessa ole muuta sovittu.

2. Kun oikeudenomistajilta/taiteilijalta on saatu lupa, voiko museo kieltää teoksen valokuvaamisen, ellei valokuvaaja luovuta filmejä museolle?

Tekijänoikeuden haltijalta yksin saatu lupa teoksen/teoskappaleen kuvaamiseen ei ole riittävä, vaan museo voi teoskappaleen omistajana asettaa kuvaamiselle ehtoja. Kuvaaminen perustuu siis osapuolten väliseen sopimukseen, jolta ei edellytetä määrämuotoa. Varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain 36 §:ssä ilmaistua periaatetta oikeustoimen kohtuuttoman ehdon sovittamisesta voidaan soveltaa myös tekijänoikeudellisen sopimuksen ollessa kysymyksessä.

Lisäksi tekijänoikeusneuvosto huomauttaa, että valokuvaajalla on tekijänoikeuteen rinnastettava oikeus ottamaansa valokuvaan. Museolla ei siis ole oikeutta käyttää valokuvaajan ottamaa valokuvaa ilman valokuvaajan suostumusta, vaikka museolla olisikin dia-originaali tai negatiivi hallussaan ja omistuksessaan.

3. Onko Helsingin kaupungin taidemuseolla oikeus estää minua harjoittamasta ammattiani eli onko sillä oikeus kieltää minua suorittamasta työtä, jonka asiakkaani/taiteilija on minulta tilannut?

Edellä lausunnossa on todettu, että tekijänoikeuslaissa ei ole taattu taiteilijalle luoksepääsyoikeutta sen jälkeen kun hän on luovuttanut teoskappaleen omistusoikeuden.

Edellä selostetusta korkeimman oikeuden ratkaisusta (KKO 1976 1151) voidaan todeta, että olosuhteet olivat hyvin poikkeukselliset, eikä siitä selviä, miten muissa tapauksissa voitaisiin toteuttaa taiteilijan luoksepääsyoikeus.

Omistusoikeuteensa vedoten voi museo ja kuka tahansa teoskappaleen omistaja estää valokuvaamisen. Valokuvaajan oikeus kuvata teos on riippuvainen myös teoskappaleen omistajan suostumuksesta.

4. Onko museolla myös oikeus puuttua taideteoksesta tiettyyn tarkoitukseen otetun valokuvan mahdolliseen myöhempään käyttöön?

Salliessaan omistamansa teoskappaleen valokuvaamisen museo tai teoskappaleen muu omistaja voi asettaa ehtoja siitä, mihin valokuvaa saadaan käyttää. Museolla on teoskappaleen omistajana oikeus puuttua valokuvan sellaiseen käyttöön, josta ei ole sovittu

5. Mitkä ovat museon oikeudet ko. asioissa silloin, kun kyseessä on ns. "vapaa teos" eli tekijän kuolemasta on kulunut 50 vuotta?

Sellaisten teosten, joiden tekijän kuolemasta on kulunut yli 50 vuotta, osalta museon oikeutta omistajana ei rajoita tekijänoikeus. Omistusoikeus on sama onpa kysymyksessä tekijänoikeuden alainen teos tai vapaa teos.